

A SZIMBÓLUMOK ENCIKLOPÉDIÁJA

Jean Campbell Cooper: *Ilustrovana enciklopedija tradicionalnih simbola*. Prosveta—Nolit, Belgrád, 1986

Két könyvkiadó közös vállalkozásának eredményeképpen szerbhorvátul is megjelent Jean Campbell Cooper könyve, *A tradicionális szimbólumok illusztrált enciklopédiája*. Miközben ilyen és hasonló munkákból a nagyobb nyelvterületeken már könyvtárnyi választék áll az olvasó rendelkezésére, nálunk ez a második ábécérendbe szedett jelképértelmezés. Az első *Szimbólumszótár* címmel a zágrábi Matica hrvatska jelentette meg 1983-ban. Ez a kettő is elég azonban, hogy belássuk az efféle vállalkozás kockázatos voltát. Abból kell kiindulni, hogy a szimbólum jelentése meghatározásánál fogva kimeríthetetlen. Jung például, aki a problémákról legnagyobb szakértője, olyan jelként határozta meg, mely kézenfekvő jelentésén kívül valami többlettel is rendelkezik: a szimbólumnak van egy tudattalan aspektusa, amit sohasem lehet maradéktalanul meghatározni és értelmezni. Más szóval, olyan összetett jelnek kell tekinteni, mely szavakkal meghatározhatatlan jelentéssel is rendelkezik, sőt épp ezek a mögöttes jelentések teszik igazán szimbólummá. Ha ez nem így lenne, létre sem jöttek volna, hiszen jelentésüket az ember kezdetől fogva szavakban fejezte volna ki — akár egy modern szimbólumszótár vagy -enciklopédia.

Az elmondottak fokozott mértékben vonatkoznak Jean Campbell Cooper munkájára. Ez ugyanis alig fele akkora terjedelmű, mint a horvát változat, ambíciója azonban semmivel sem kisebb. Az előszóban a szerző összesen 1500 szimbólum magyarázatát ígéri, s mindezt kétszáz oldalon próbálja nyújtani. A kisebb címszavak néha egyetlen tömondatból állnak, és a nagyobbak is sokkal rövidebbek, mint a horvát kiadásban. A túlzott tömörség időnként alaposan zavarba hozza az olvasót. Egyetlen „szimbolikus” példát említek: a babról annyit tudunk meg, hogy a halhatatlanság, a mágikus hatalom és a nemi kielégülés jelképe, ugyanakkor erotikus, közelebbről, fallikus szimbólum is. Miután a szerző az előszóban helyesen hangsúlyozza, hogy a szimbólumokat vallási, kulturális és metafizikai háttér nélkül lehetetlen megérteni, ez a lehetetlenség az efféle címszavakban elkerülhetetlenül konkrét formát is ölt. A hazai olvasó, aki számára a bab lassan már a jóllakás utolsó lehetőségét „szimbolizálja”, nem tiokolt irigységgel próbálja elképzelni azokat a sajnos megnevezetlen „kulturákat”, vallásokat és metafizikákat, melyekben ehhez a még viszonylag olcsó ételhez nemi kielégülés is járul. Az ilyen és hasonló furcsaságoknak a szerző csak a nagyobb címszavakban tudja útját állni, ahol az általános jelentést a különféle regionális kulturákban betöltött speciális jelentések egészítik ki. Sok és fontos jelentésvariációt vonultat fel az olyan címszavakban, mint a

virág, a fa, a tükör, a Nap, a Hold, a víz vagy a hal. Egyik-másik címszó alaposan meg is lepi az olvasót. A horogkeresztről például, mely a mi számunkra már csak egy örült politikai vállalkozás szimbólumaként él, megtudjuk, hogy az archaikus kultúrákban úgyszólván a legkreatívabb jelnek számított, mely az összes alapellentétet áthidalta. Vagy a nárciszról kiderül, hogy csak a görög tradícióban jelent ellen-szenves önszeretetet, korai halált és hiúságot. A japán és a kínai hagyományban ezzel szemben „csendes tisztaságot”, „vidámságot”, „ön-beccsülést” és újévi jószerencsét értenek alatta.

Noha az enciklopédiák általában nem arra szolgálnak, hogy egy szuszra elolvassuk őket, hanem hogy szükség esetén kéznél legyenek, ezt a könyvet, mert egyes címszavai érdekes információkat tartalmaznak, hibái ellenére is nehezen tudjuk letenni. Egy-egy népzöl például néha többet, lényegesebbet árul el az, hogy hogyan vélekedet: a meztelenség-ről, mit jelentett számára a tükör és a tojás, mint hogy milyen hábo-rúkat vívott, és a királynak hány testőre volt. Az olvasás kalandját, melynek során a lehető legkülönbözőbb kultúrákba nyelünk személetes betekintést, csak fokozza az a több mint kétszáz — zömmel alig ismert — illusztráció, amely a szóbeli magyarázatokat egészíti ki. Míg az idegen szavak és kifejezések zűrzavarából a könyvhöz csatolt szótár menti ki az olvasót, a túlságosan rövid, következőképpen érthetetlen címszavak miatti méltatlankodásunkat az szünteti meg. Ha egyrészt nem mindent hiszünk el a szerzőnek, másrészt pedig, ha nem elégszünk meg azzal, amit munkája nyújt.

SEBŐK Zoltán

ELTÉKOZOLT ESÉLYEK KÖNYVE

Talkáts Zsuzsa: *Eltékozolt esélyem*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1986

Talkáts Zsuzsa *Eltékozolt esélyem* (1986) című, negyedik verseskö-tetének koordinátáit már előző kötetében, a *Tükrőfolyosóban* (1983) ki-rajzolta. A *Tükrőfolyosó* olyan képzetköröket, olyan motívumokat in-dít el, amelyek módosultan ugyan, de átáramlanak legújabb verses-könyvébe is.

A zene nemcsak ihletforrás, s nemcsak katartikus hatása, hanem ha-talma miatt is lényeges szerepet tölt be ebben a költészetben. Brahmsot idéző versében a zenét — a „játszást” — „vonítást”, „nyöszörgés”, „fáj-dalmas panasz”, „sírásba csukló mozgás” kíséri; „örjögő futammá” válik a zene, ördögi „mutatkozássá”. Ebből a motívumkörből fejlődnek ki azután s gyűrűznek tovább a vele rokon motívumok: a szerep, az